

OSAM STOLJEĆA ŠTOVANJA GOSPE OD ANĐELA I PRVOGA FRANJEVAČKOG SAMOSTANA U TROGIRU

Lujana Paraman i Ivan Bodrožić (ur.), *Zbornik radova, Osam stoljeća štovanja Gospe od Anđela i prvoga franjevačkog samostana u Trogiru*, Župa Gospe od Anđela, Muzej grada Trogira, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, Trogir – Split, 2022., str. 308.

Djelo je zbornik radova u kojem se obrađuju povijesno-religijske teme vezane uz štovanje Gospe od Anđela u trogirskom kraju, te uz dolazak franjevaca na našu obalu Jadrana. Na početku se nalazi nekoliko članaka koji obrađuju povijesne teme, nakon toga slijedi nekoliko članaka koji obrađuju teme povijesti i umjetnosti. Zbornik završava s teološko-duhovnim temama. Sadrži 14 iscrpnih članaka koji vrlo detaljno obrađuju odabrane teme. Zbornik otvara predgovor (7-8), a završava rad autora Jure Strujića o 45. obljetnici župe Gospe od Anđela u Trogiru (279-307).

Povijesne teme započinju člankom Ivora Karavanića i Lujane Paraman pod naslovom „Paleolitički lovci sakupljači na prostoru Trogira i Kaštela”. Najstariji tragovi boravka čovjeka na prostoru Trogira i Kaštela potječu iz starijeg kamenog doba (paleolitika). Iz starijeg kamenog doba dokumentirane su tri vrste nalazišta: špilja (Mujina pećina), nalazišta na otvorenom (Malo polje, Krban i Karanušići) i podvodna nalazišta (Resnik, Malo polje – Kopilice, Trogir – lapidarij Muzeja grada Trogira). Nalazi koji su prikupljeni svjedoče o kulturi i prilagodbenim sposobnostima srednjopaleolitičkih lovaca sakupljača.

Andreja Markovac i Lujana Paraman u članku „Zaštitno arheološko istraživanje na predjelu Brigi u Trogirskom Malom polju” donose sažeti pregled zaštitnog arheološkog istraživanja ranosrednjovjekovnoga groblja na predjelu Brigi. Manje groblje čini 12 grobnih cjelina, a ustanovljeno je da postoji nekoliko tipova grobnica i grobnih konstrukcija iz 8. i 9. stoljeća.

Građevinski sklop Franjevačkog samostana na Travarici u Trogiru kroz prošlost istražuje Stanko Piplović u svome radu. Autor obrađuje prošli i sadašnji sakralni prostor te prati njegov razvoj kroz povijest. Donosi i tumači dostupnu pisanu literaturu i procjenjuje nastale promjene u odnosu na gradnju.

Rad Žane Matulić Bilać nosi naslov *Novi prilog slikarstvu 16. stoljeća u Dalmaciji: „Gospa od Anđela” iz Trogira*. Gospa od Anđela jedna je od najvećih slika na dasci iz 16. stoljeća sa samostalnim

prikazom Bogorodice s Djetetom u Dalmaciji. Rad donosi mnoštvo podataka i zaključaka o slici te kraće objašnjenje restauratorske interpretacije njezina izvornog prikaza.

Trogir u putopisima europskih putnika od 15. do 17. stoljeća rad je Krešimira Kužića. U radu se rekonstruira dolazak Francesca Bernardonea u Trogir. Popisani su i prikazani putopisci iz tog razdoblja i njihova kazivanja o Trogiru. U ranom razdoblju većina autora bilježi lokalitete na rubovima grada, dok putnici iz kasnijeg razdoblja rado svraćaju u grad te ga opisuju.

Željko Tolić potpisuje rad o dolasku franjevaca u južnu Hrvatsku. Autor ističe bitnost boravka sv. Franje na našoj obali na širenje franjevaštva na našim prostorima. Istražuje potom širenje franjevaca na našoj obali i nastanak najstarije provincije na našim prostorima. Ističe postojanje triju provincija: provincije *Dalmatiae* na jugu, provincije *Hungariae* te provincije *Strigoniensis*.

Ivan Armanda donosi rad o Kolumbanu iz Raba, prvom trogirskom biskupu iz franjevačkog reda. Autor donosi život i djelo Kolumbana iz Raba, prvog hrvatskog franjevca koji je postao biskup. Autor iznosi pretpostavke o njegovom životu te opisuje želju Šibenčana da se odvoje od Trogira. Na kraju se donosi Kolumbanov odnos prema Trogiru i zalaganje za franjevački samostan. Na samom kraju donose se detalji o Kolumbanovoj smrti i ostavštini.

Ljudevit Anton Maračić potpisuje rad pod nazivom *Franjevci konventualci u Trogiru – tragom provincijskog arhivskog gradića od 1559. do 1792.* Autor se poziva i oslanja na članak Milana Ivaniševića pod naslovom *Nastajanje najstarijeg hrvatskog franjevačkog mjesta u Trogiru.* Koristeći arhivsku građu Provincije sv. Jeronima franjevaca konventualaca u Zagrebu, autor proširuje raspravu navodeći novu dokumentaciju. U arhivima su vizite provincijala trogirskim franjevcima, a naglašavaju se česte intervencije mletačkih vlasti koje su bile priklonjene konventualcima u Trogiru u raznim osporavanjima njihove prisutnosti.

Fani Celio Cega autorica je rada *Posjedi franjevačkih samostana na području Trogira u starom Austrijskom katastru.* U radu se opisuju posjedi franjevaca, a ističu se posjedi koje su posjedovali franjevci konventualci. Budući da su se povukli, izgubili su ih, dok su franjevci opservanti svoj posjed sačuvali do danas i opstali.

Mladen Parlov teološki je propitao temu *Blažena Djevica Marija u životu i spisima sv. Frane Asiškoga.* Autor ističe važnost sv. Franje Asiškog i njegov utjecaj koji traje do danas te bitnu ulogu Blažene Djevice Marije u njegovu životu. Sv. Franjo je svoju pobožnost i privrženost pokazao kroz svoje spise. U prvom dijelu autor istražuje i

ističe značenje crkve svete Marije Anđeoske za sv. Franju i za sam Red. U drugom dijelu obrađuje značenje izraza „zaručnica Duha Svetoga”. Na kraju rada autor istražuje odnos Marije i Crkve.

Zlatko Vlahek autor je rada *Solemnitas celeberrima processionis ad indulgentiam s. Mariae angelis* - Najslavnija svetkovina procesije za (dobiti) oprost sv. Marije od Anđela. Na samome početku piše o procesiji koja je počinjala 1. kolovoza, dan prije blagdana Gospe od Anđela, a povezivala je baziliku sv. Franje i baziliku Gospe od Anđela. Pokornička procesija započinjala je slavljenjem Prvog časa, a završavala molitvom svečane večernje svetkovine Svete Marije od Anđela. Autoru je cilj osvijetliti slavnu povijest liturgijske procesije prema najstarijim izvorima. Danas ova procesija ne postoji u izvornom obliku, nego je ostao samo mali dio u prilagođenom obliku.

Autor Petar Lubina istražio je temu *Štovanje Gospe od Anđela u južnoj Hrvatskoj*. Autor nakon kraćeg uvoda donosi franjevačke korijene blagdana Gospe od Anđela koja je povezana s duhovnošću sv. Franje Asiškog. Naglašava širenje pobožnosti i dobivanje porcijunkulskog oprosta. U drugom dijelu autor donosi popis crkava, crkvice i kapela koje su posvećene Gospi od Anđela. One su zajedno s drugim crkvama predstavljale okvir za razvijanje i čuvanje marijanskih pobožnosti pod naslovom Gospe od Anđela.

Ivan Bodrožić svoje je istraživanje posvetio temi *Ivan Pavao II. i čašćenje Gospe od Anđela*. Autor u prvom dijelu rada ističe važnost Marije Isusove majke za Ivana Pavla II., a u drugom dijelu propituje njegovo promišljanje o nazivu Gospa od Anđela. Najprije otkiva koji su to teološki temelji koje je Ivan Pavao II. uzeo kao nosive smjernice svoje mariologije, a potom navodi prilike u kojima se govori o Gospi od Anđela te obrađuje značenje tog naziva u njegovoj misli. Iz analize tekstova razvidno je da Mariju kao Gospu od Anđela preporučuje kao moćnu zagovornicu cijele Crkve i svih vjernika.

Zadnji rad u zborniku istraživanje je Jure Strujića pod naslovom *45. obljetnica župe Gospe od Zdravlja u Trogiru*. Rad donosi povijesni i pastoralni pregled razvoja trogirske župe Gospe od Anđela. Zanimljivi su podaci iz arhiva župe, kronike župe te župnog lista, a posebno se naglašava kronologija izgradnje dviju crkava na prostoru župe, tj. crkva sv. Marte te Pastoralni centar Ivan Pavao II.. Autor ističe perspektivu koju donosi izgradnja takvih objekata.

Zbornik je objavljen zahvaljujući sponzorstvima Ministarstva znanosti i obrazovanja, Splitsko – dalmatinske županije i Zračne luke Split, a tiskan je u 200 primjeraka. Na naslovnici se nalazi slika Blaža Jurjeva Trogirana, Bogorodica s Djetetom, drvo, prva polovica 15. stoljeća (skulptura se štuje kao Gospa od Anđela te nosi

u župnoj procesiji na Bogorodičin blagdan 2. kolovoza). Na poledini se nalazi Crkva Gospe od Anđela, obnovljena sredinom 19. stoljeća (sagrađena na temeljima franjevačkog samostana), a također i kip sv. Franje Asiškoga, rad Ljubice Dragojević Buble, (bronca, 2018. godine). Ova skulptura je uz crkvu Gospe od Anđela podignuta 19. listopada 2018. u spomen na 800 godina od boravka sv. Franje u Trogiru i izgradnje prvog franjevačkog samostana u Hrvatskoj.

Na podlozi se nalazi karta trogirskog Malog i Velog polja, 1763. godine (Državni arhiv u Zadru, Mletački katastar. Mape Grimani br. 483 /HR – DAZD – 6 - 438) čiji je autor Sigismondo Benedetto Moser de Filsek.

Joško Ćudina